

A VÁROSI PARKOK ÉS SZEREPÜK AZ IDEGENFORGALOMBAN SZEGED PÉLDÁJÁN¹

KARANCSI ZOLTÁN² – SZALMA ELEMÉR² – OLÁH FERENC² – HORVÁTH GERGELY³

CITY PARKS AND THEIR ROLE IN THE TOURISM AS AN EXAMPLE OF SZEGED

Abstract

The presence of green areas in the city, their sight, position and size, and their relation to buildings significantly influence the cityscape. According to city dwellers, green areas are not only good for their health, but also provide them aesthetic welfare. The modern city as a habitat often means extreme environment for vegetation that exists there. Therefore, in such urban environment only the adaptable species can survive. In our study we endeavoured to introduce the general characteristics, types, functions and the most important effects of urban green spaces. Beyond the investigation of the special characteristics of the parks in Szeged, also changes of extension of green areas, parks and planting flowers have been illustrated on charts. Also data of archives, ancient maps, old postcards have been collected to survey a whole picture of the parks' history. Furthermore GIS and statistical methods have been used to illustrate visually the role of the parks in the tourism.

Keywords: environmental aesthetics, green area, park

1. Bevezetés

A városok növényzettel borított területének nagysága alapvetően befolyásolja a lakók és a turisták komfortérzetét, hiszen a zöldfelületek csökkentik a légszennyezést és zajterhelést, javítják a mikroklimatikus jellemzőket, felüdülést nyújtó kellemes környezetet biztosítanak az erősen beépített belvárosi régiókban. Mindemelllett a jól kialakított városi zöldfelületek a települést bekapcsolják a régió tájszerkezetébe, ezért is fontos a tervezés során a biológiai aktív és inaktív területek helyes arányának kialakítása (KARANCSI Z. et al. 2008a).

A növények kedvező hatása az emberi pszichikumra régóta ismert. A zöldterületek jelenléte a városban, azok látványa, helyzete és mérete, az épületekhez való viszonya a városképet jelentősen befolyásolja. Hatása egy különleges virágkompozíciótól kezdve egy jelentős kiterjedésű kastélyparkon át egy erdőterületig különböző léptékben érvényesülhet. A városlakók számára a szorosan vett egészségügyi (fiziológiai) hatáson kívül a növények, mint természeti elemek esztétikai élményt is nyújtanak, sőt hangulatalakító képességüknél fogva további kedvező pszichológiai hatást gyakorolnak a városlakókra. A település egészét és környezetét tekintve éreznünk kell a város – épített és ültetett – részei közt fennálló szoros kötöttséget. A táj szépsége legyen érezhető a beépített területen belül is, a város táruljon fel a környező táj felé. Még nagyobb léptékben, a tájból a város felé közeledő számára feltáruló városképben is kívánatos, hogy nagy szerep jusson a növényzetnek, a zöldterületnek, hiszen az a komfortérzetet növeli.

¹ A tanulmány a JGYPK támogatásával (Cs/004/2015) készült

² SZTE JGYPK ATTI Földrajzi és Ökoturisztikai Tanszék, karancsi@jgypk.u-szeged.hu

³ ELTE TTK FFI Környezet- és Tájföldrajzi Tanszék

Bár a városok és a lakosságszám növekedésével a városi zöldterületek egyre nagyobb jelentőségűvé váltak, városi közkertekre nagyobb igény csak a 18. század végén, a 19. század elején merült fel. Kezdetben csak kisebb utcafásítások voltak, néhány közkert létesült, városkörnyéki erdőket nyitottak meg a városlakók számára, de arra is volt példa, hogy korlátozásokkal ugyan, de urasági kerteket is (PÁLFY-BUDINSZKY E. 1938).

A modern város, mint élőhely sokszor szélsőséges környezetet jelent az ott lévő növényzet számára. Az intenzív beépítettség (aszfalt, beton) megváltoztatja a lefolyásviszonyokat, a talajszerkezetet. A kiépített közművek korlátozzák a gyökérzetet, a lombkorona részére rendelkezésre álló teret. A városi közlekedés szennyezi a levegőt, emellett az erősödő porterhelés sem kedvez a növények fejlődésének. Ezért a városi környezetben csak az ezekhez a körülményekhez alkalmazkodni tudó fajok képesek megmaradni, amelyek többnyire kertészeti „termékek”. A szaporítás technológiájának fejlettségét jelzi, hogy számos betegségnek ellenálló és a kedvezőtlen adottságokat jól tűrő fajt sikerült kinemesíteni. Az ideális „városi” fa dekoratív, gyorsan növekvő és hosszú életű. A telepített növények általában mindent megkapnak, ami fejlődésükhöz szükséges (talajcsere, öntözés, növényápolás), majd miután elérik az utcaképnak megfelelő fejlettségüket – amikor már környezetjavító hatásukat (zaj- és rezgésvédelem, por- és levegőszűrő, valamint esztétikai funkció) kifejthetik – a tápanyagok megvonásával vagy éppen formára vágással lassítják növekedésüket. A kifejlett növények esetén gyakori, hogy gyökérzetük tönkreteszi az utcák burkolt felületét, ami egyrészt vizuális, másrészt gyakorlati (balesetveszély) konfliktusokat teremt.

2. Célkitűzés, a feldolgozás módszerei

Tanulmányunkban arra vállalkoztunk, hogy bemutassuk a városi zöldfelületek általános jellemzőit, típusait, legfontosabb hatásait, funkcióit. A szegedi parkok sajátosságainak vizsgálata mellett a városi Környezetgazdálkodási Nonprofit Kft adatainak felhasználásával diagramokon ábrázoltuk a zöldfelületek, a parkok és a virágkiültetések területi változásait. A parkok történetét levéltári adatok, archív térképek, képeslapok felhasználásával, idegenforgalmi szerepüket utazási irodák és a Tourinform munkatársainak véleményét is figyelembe véve térinformatikai, statisztikai módszerek segítségével dolgoztuk fel.

3. Eredmények

3.1. A városi zöldterületek és zöldfelületek

Az alapfogalmak értelmezése során különbséget kell tennünk a zöldterület és a zöldfelület fogalmai között. A *zöldterület* a nem beépítésre szánt területek egyik önálló területhasznosítási kategóriáját jelenti, ami állandóan növényzettel fedett közterületként jelenik meg és a közparkokat (amelynek növényzettel borítottsága minimum 70%), valamint a közkerteket (minimum 60%) foglalja magába. Ezek beépítésére vonatkozóan az OTÉK (Országos Településrendezési és Építési Követelményekről szóló 253/1997. Korm. rendelet) tartalmaz előírásokat: a zöldterületen elhelyezhető pihenést és testedzést szolgáló építmény (sétaút, pihenőhely, tornapálya, gyermekjátszóter stb.), vendéglátó épület, a terület fenntartásához szükséges épület legfeljebb 3%-os beépítettséget jelenthet.

A *zöldfelület* az előzőnél tágabb fogalom, ami a települések növényfelületének összességét jelenti. A két kategória közötti viszony úgy is értelmezhető, hogy minden zöldterület zöldfelület, de nem minden zöldfelület zöldterület. Zöldfelület a település minden területhasználati egységében megtalálható, ugyanakkor mennyiségük és minőségük erősen eltérő lehet. (KONKOLYNÉ GYURÓ É. 2003).

A városi zöldfelületeket alapvető rendeltetésük szerint két csoportra oszthatjuk: az ún. termesztési célú és kondicionáló zöldfelületekre.

A termesztési célú zöldfelületek sajátos formái a városok felhagyott iparterületein, vagy elhagyott üres telkeken kialakított *közösségi kertek*, amelyek nemcsak zöldfelületként, de közösségi, illetve közösségszervező térként, valamint élelmiszertermelési színtérként is egyaránt funkcionálhatnak, ráadásul a városrehabilitáció fontos eszközei is lehetnek (BENDE CS.–NAGY GY. 2016.).

A kondicionáló zöldfelületeknek több fajtája is létezik.

a) A *közparkok* a jelenleg érvényben lévő rendelkezések értelmében olyan területek, amelyek legalább 1 ha nagyságúak, illetve egyik oldaluk sem lehet kisebb 80 m-nél. Fel kell azonban hívni a figyelmet arra, ahhoz, hogy egy park jelleggel kialakított területen a közpark fő értéke, a sajátos állományklíma létrejöhessen, legalább 3-4 ha nagyságú egybefüggő területre van szükség.

b) A *közkertek* a közparkokhoz hasonló funkcióval rendelkező, de kisebb területű, közcélú zöldfelületi egységek.

c) A *közjóléti erdőterületek* a települések területének legalább 1500 m² nagyságú, erdei fakkal és cserjékkel borított részei. A közhasználatra szánt erdőterületek a település kondicionálásán túl rekreációs, üdülési és turisztikai funkciókat is szolgálnak, s ennek megfelelően kiépítettek.

d) A *sétányok, út- és térfák*, amelyek a település teljes területét átszövik, a városok fő zöld tömegét adják. Vonalas jellegüknél fogva igen fontos összekötő szerepük van a település zöldfelületi egységei, illetve a település belső és külső területei között. A klasszikus városi fasorok jellemzője, hogy egy fajtából állnak, közel azonos korúak és ezért egységes képet mutatnak.

e) Az ún. *intézményi zöldfelületek* az alapfokú közintézményekre (bölcsőde, óvoda, iskola) jellemzők, ugyanis ezeknek az intézményeknek rendeltetésük betöltéséhez megfelelően kialakított kertre, zöldfelületre van szükség, csak ezzel együtt létesíthetők. Vannak emellett további olyan szolgáltatásokat nyújtó közintézmények (pl. temetők, fürdők, strandok, sportlétesítmények, kempingek, botanikus- és állatkertek stb.) is, ahol ugyancsak követelmény zöldfelületek kialakítása.

f) A *kondicionáló és védő ültetvények* kialakításának célja, hogy a különböző létesítményeket vagy környezetüket megvédjék a környezeti ártalmakkal szemben (GULYÁS Á.–KISS T. 2007).

A közparkok tervezése, létesítése a 18. századtól kezdődően terjedt el, azokban az országokban, ahol a városiasodás, a nagy népességgkoncentráció és a környezet állapotának romlása erősen érzékelhetővé vált. Az iparosodás, a romló közegészségügyi állapotok szociális és jóléti intézkedéseket hívtak életre és ezek között egyik volt a közparkok létesítése, ahol a városlakók felfrissültek, emellett kulturális igényüket is kielégíthették. A közparkokban ugyanis gyakran fürdőket, könyvtárakat, zenepavilonokat, éttermeket helyeztek el. Az esztétikus, igényes környezet egyúttal szemléletformáló is volt. A városok lakói számára a parkok a természethez, a tájhoz való kapcsolatot jelentik, a bennük a szabadnapokon és ünnepnapokon megjelenő tömegek jelzik az igényt a természetben való tartózkodás iránt.

Már évszázadokkal ezelőtt tudták, hogy semmi sem pihenteti annyira az emberi szemet és kedélyt, mint a szabad zöld tájak. A park ugyan nem egészen szabad terület, de mégis alkalmas elénk varázsolni a zöld mezőt és az árnyas erdőt. Mindenesetre a parkban úgy érezzük, hogy kiszabadultunk nagyvárosi kalitkalakásunkból. A parkokat éppen ezért korunkban a nagyváros „egészségügyi zöld terének” nevezik. Különösen a nagyvárosok belterületein nagyon fontossá vált a sportolásra is alkalmas zöldterületek létesítése. Ugyanakkor a parkok mindmáig a társasági élet, a kommunikáció fontos színterei is. A városokban tapasztalt elidegenedés a parkokban valamelyest eltűnik, ismeretlen emberek, idősek, fiatal mamák és gyermekek találkoznak és teremtenek kapcsolatot. A parkok funkciói között igen lényeges a szabadtéri játék lehetőségének a megteremtése. A gyermekek részére létesített játszóterek mellett a csendes, nyugodt szemlélődés, pihenés, beszélgetés helyeit is ki kell alakítani a parkokban. A parkok rendszeres látogatói a különböző funkciókkal rendelkező tereket más-más távolságból keresik fel. Tapasztalatok szerint a gyermekjátszóterek hatósugara átlagosan 600-800 m. A séta- és pihenőhelyeket keresők sem látogatják az 1-1,5 km-nél távolabbi parkokat. A sportpályák vonzáskörzete pedig 2,5-3 km (KONKOLYNÉ GYURÓ É. 2003).

A zöldterületek között megkülönböztethetünk közterületi és magántulajdonban lévő zöldterületeket. A közterületi zöldterületek közhasználatúak, vagyis mindenki szabadon látogathatja azokat. A magántulajdonban lévő zöldterületek között megkülönböztetnek természetes (pl. kertek, gyümölcsösök, magánerdők) és mesterséges körülmények között funkcionáló zöldterületeket. Utóbbi csoportba sorolhatók például a teraszok virágosítása vagy befuttatása növényekkel. Ennek az aránya akár a lakosság lakóhellyel történő azonosulásának felmérésére is alkalmas lehet (EGEDY T. 1998).

3.2. A városi zöldterületek fejlődése, a városi környezetben betöltött funkciói

A zöldterületek a várostervezésben a reneszánszban jelentek meg először. Addig a kőépületekből álló városok gyakorlatilag nélkülözték a zöld növényzetet, illetve a zöldterületek tudatos tervezését. A reneszánsz ideális várostervei jórészt megvalósíthatatlanok maradtak, illetve csak elméleti hatást gyakoroltak a városépítészetre. A barokk kertépítészet is szinte érintetlenül hagyta a városokat, főként az uralkodók kastélyparkjaira helyezve a hangsúlyt (MIKLE K. M. 2005).

Az ipari forradalom extenzív városnövekedést eredményezett, háttérbe szorítva a város jóléti és kényelmi funkcióit a termeléssel és az iparral szemben. A szennyezett, elembertelenedett és lakhatatlan nagyvárosok alternatívájaként jelent meg a 19-20. század fordulóján az EBENEZER HOWARD névvel fémjelzett kertváros-mozgalom. Szerepe a városépítészetben inkább elméleti volt, de mégis hangot adott a városi emberek zöldterületek iránti igényének. A 19. század második felében a városi parkok (angolparkok) már tervszerűen épültek, a Hausmann-féle várostervezés pedig a város funkcionális rendszerének részévé tette a parkot, mint a szabadidő-eltöltés színterét. A 20. században jelentek meg azok a városépítészeti iskolák, amelyek már tudatosan alkalmazták a zöldterületeket a városok tervezésében (EGEDY T. 1998).

A városi zöldterületek legkézenfekvőbb funkciója a város ökológiai rendszerében betöltött szerepe. Először is a zöld növényzet levegőminőség-javító hatását kell megemlítenünk. A növények egyrészt a levegő szén-dioxid tartalmának felvételével és oxigén kibocsátásával járulnak hozzá a levegő minőségének javításához, másrészt megkötik a szálló port, így gyakorlatilag szűrőként viselkednek (RADÓ D. 1983). A napsütés és a sugárzási viszonyok, valamint a légáramlatok befolyásolásával, illetve a légnedvesség növelésével nagy szerepük van a

városlíma egyenletesebbé, és – különösen a nyári időszakban – elviselhetőbbé tételében. A növényzetnek zajelfedő és zajcsökkentő hatása is van, ami különös jelentőséget kap nagyvárosainkban. Kevésbé ismert, de jelentős szerepük van a növényeknek a mechanikai rázkódások és rezgések csökkentésében is (RADÓ D. 2001). A zöldfelületeknek áttételes hatásuk is van: ahol park található, ott nem járnak az autók, amelyek máshol kipufogógázzal, porral, zajjal és rezgéssel szennyezik a környéket.

Kézenfekvő a városi zöldterületek társadalmi szerepe is. A jó levegő, a nyugodt és szép környezet ideális helyszínt teremt a találkozáshoz és szabadidős tevékenységekhez. A legtöbb parkban a tervezők tudatosan kialakították a sport- és egyéb rekreációs tevékenységek (labdajátékok, séta, futás, kerékpározás) színtereit. Az elmúlt években a szociális és pszichológiai funkciók felértékelődésének lehetünk tanúi. A közparkokban végzett felmérések bizonyítják, hogy a parkok felkeresése – elsősorban az ismerősökkel, barátokkal való találkozás céljából – mindennapos szükségletté vált, a korábbi rekreációs funkció tehát átértékelődött (NAGY K. 1995). Fontos szerepük van a zöldterületeken kialakított játszótereknek is a városi gyerekek szocializációjában és oktatásában, itt van ugyanis módjuk a természetet közelről megfigyelni, tanulmányozni. A parkok tehát segítik nemcsak a fizikai, hanem a lelki egészség megőrzését is, hiszen a zöld szín látványa eleve megnyugtató, s egy park csendjében könnyebb ellazulni a mindennapi stressz után.

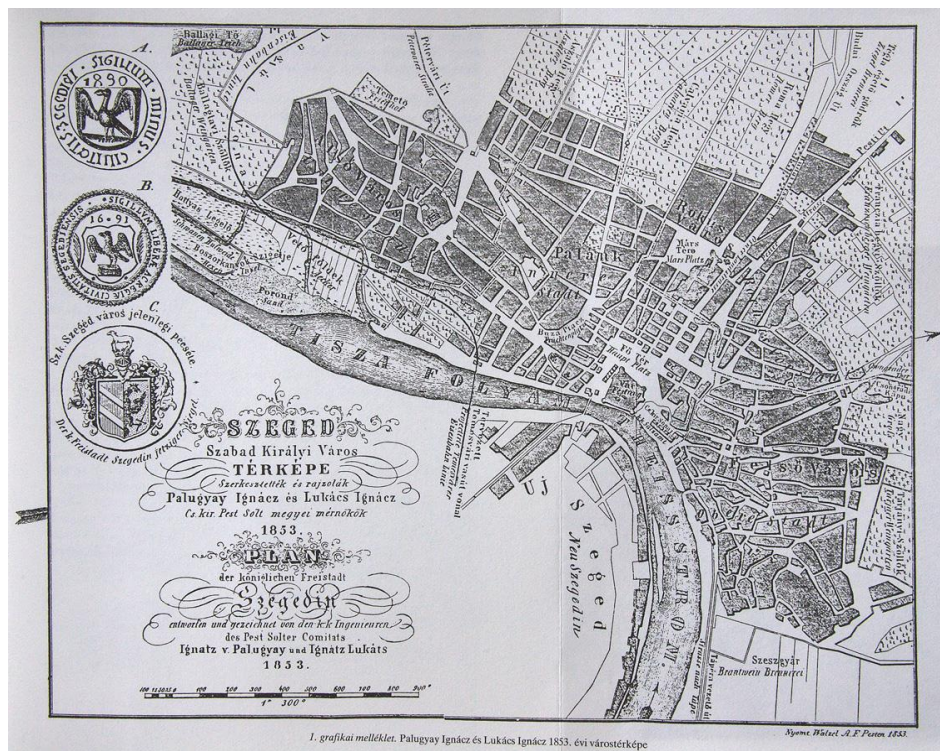
Városképi szempontból a növényzet esztétikai hatása a legfontosabb. Ez a növényzet díszítő funkciójából következik, amely leginkább növeli az utcák, épületek esztétikai értékét. Ugyanakkor az is előfordulhat, hogy a növényzet takarása miatt nem tud érvényesülni az épület látványa, vagy éppen a növényzettakarás segít eltüntetni a vizuális konfliktusokat (SAIN M. 2014). RADÓ D. (1981) megfogalmazásában egy fa önmagában is szép, de látványa különös tartalmat kap a városban, egy ház előtt. A fa feloldja a merev téglavagy betonépítmény látványát, mintegy élő keretbe foglalja azt, a ház pedig a fával együtt kelti az emberi lakhely benyomását. Különös jelentőséget ad a városi zöldterületnek, hogy egy fa felértékelődik a „mesterséges” környezetben élő városlakó számára és egyre szebbnek tűnik, ahogy terjed a „beton” a lakókörnyezetben. Nem véletlen, hogy a turisztikai szakemberek a városi zöldterületek turisztikai célú hasznosítását fontos feladatnak tartják (MICHALKÓ G. 1999). LUKOVICH T. (2001) szerint az ápolott zöldterületek kedvező hatással vannak a vandalizmus, a bűnözés leküzdésében is.

A zöldterületek tervezése egyre jelentősebb szerepet kap a településfejlesztésben. 2004-ben magyar szakemberek részvételével egy nemzetközi kutatócsoport gyakorlati útmutatót állított össze ebben a témában (URGE-TEAM 2004).

3.3. Szeged parkjai

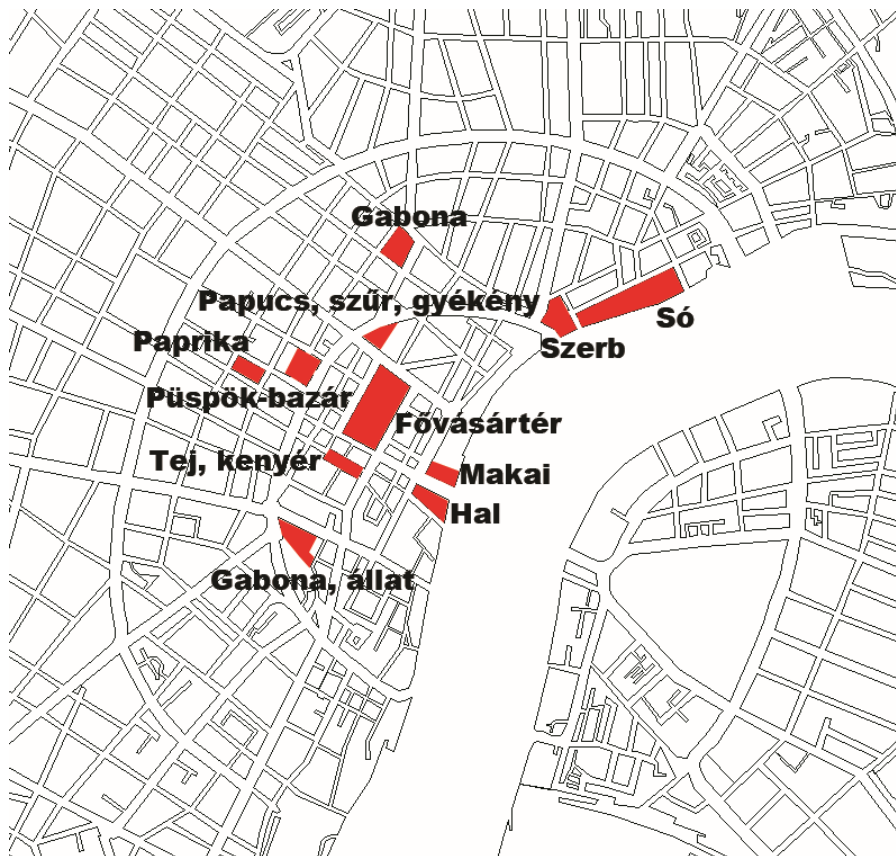
Szeged zöldterület-ellátottsága kedvezőnek mondható, aminek a legfőbb oka, hogy a települést behálózó utcák csomópontjaiban kialakult, többnyire szórvány fás beültetéses terek (egykori piacok) mellett a várost kettészelő Tisza árterének zöld sávja – a szegedi oldalon kisebb megszakítással – végighúzódik a városon. Az ártéri erdőkkel keretezett Tisza egyébként kaput nyit a város levegőjét megtisztító szeleknek is.

A város 1853-ban készült térképén (1. ábra) jól látható, hogy a szabálytalan középkori városszerkezet zegzugos utcái nem tették lehetővé nagyobb terek kialakítását. Az utcák találkozásánál létrejött apróbb tereken megtelepedtek ugyan növények, de ezek piacok (vásárok) helyszínéül is szolgáltak, megakadályozva összefüggő növényzetfoltok kialakulását. A térképen látható az akkor még létező szegedi vár nyugati oldalán a Fő tér, ami ma is Szeged központi – és fontos rekreációs szereppel rendelkező – tere (Széchenyi tér).



1. ábra. Szeged Szabad Királyi Város különleges, nyugati tájolású térképe 1853-ból

A településszerkezet jelentős változását az 1879-es nagy árvíz hozta magával, amikor a város nagyobb része megsemmisült (5723 házból 5458 pusztult el) és Szeged újjáépítése során körutas-sugárutas utcahálózat kialakítására került sor (APRÓ F. – PÉTER L. 2014). Néhány korábbi piactér (közpark) túlélte az átalakítást, de számos újabb is megjelent. Akkoriban minden mesterség külön piacon árusította portékáit, amit a piacok elnevezése is mutat (2. ábra, 1. táblázat). Az egykori piacok jelentőségét jól mutatja, hogy képeslapokon is megjelentek (3. ábra). Mivel a képeslapnak mindig is fontos szerepe volt a településmarketingben, ezért a leggyakrabban a településre jellemző, vonzó képi elemek jelennek meg azokon. A századfordulón megjelenő első képeslapokon már gyakori téma a munka, a tevékenykedő ember, a gépek és



2. ábra. Az 1879 utáni belváros új városszerkezete és a piacok helye (szerk. KARANCSI Z. 2016)

1. táblázat. Szeged egykori piacai (szerk. KARANCSI Z. 2016)

Piac neve	Mai helye
Fővásártér	Széchenyi tér
Tej-, kenyérpiac	Klauzál tér
Makai-piac	Roosevelt tér (Múzeum előtt)
Halpiac	Roosevelt tér (Halászcserda előtt)
Gabonapiac	Szent István tér
	Dugonics tér
Állatpiac	Dugonics tér
Paprikapiac	Bartók tér
Papucs-, szőr-, gyékénypiac	Kálvin tér
Szerb piac	Maros utca
Sópiac	Felső Tisza-part
Püspök bazár (vegyes)	Püspök utca – Mérey utca – Tisza Lajos körút.

üzemek, amelyek egy település esetében is a boldogulást (munkalehetőséget) és az ezzel járó gazdagságot (megélhetést) igyekeznek vonzerőként beállítani; ez képeslaptémaként a 20. szá-

zad közepéig kitart (KARANCSI Z. – KISS A. 2008b). A városról készült képeslapokat áttanulmányozva szinte mindegyiken megjelennek a természeti elemek (virág, fa, facsoport), igaz, hogy önmagában park, vagy parkrészlet csupán 4 képeslapon fordult elő. Ebből arra következtethetünk, hogy a növényzet a település vonzó tényezőit tekintve fontos, de korántsem kiemelkedő szerepet játszott.



3. ábra. A Makai-piac (a Somogyi könyvtár képeslapgyűjteményéből)

Zöldfelületek a mai város egész területén (minden területhasználati egységében) megtalálhatók ugyan, de a települések általános jellemzésének megfelelően itt is jelentős mennyiségi és minőségi különbségekkel. Az erősen beépített belvárosban csupán néhány zöld sziget vagy fásított tér jellemző. A kertvárosok felé viszont egyre növekszik a zöldterületek aránya (4. ábra).

Szeged éghajlati adottságait, talajviszonyait és szennyező forrásait figyelembe véve a városban megtalálható uralkodó fafajok fény-, meleg- és szárazságtűrők. Ilyenek a bálványfa (*Alnus altissima*), nyugati osterfa (*Celtis occidentalis*), bugás csörgőfa (*Koeleruteria paniculata*), fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*), japán akác (*Sophora japonica*) és páfrányfenyő (*Ginkgo biloba*). Bizonyára még dekorativitásuk is szerepet játszott a választásnál a következő fajok esetében: korai juhar (*Acer platanoides*), vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*), platán (*Platanus sp.*), ezüsthárs (*Tilia tomentosa*), liliumfa (*Magnolia sp.*) és tulipánfa (*Liriodendron tulipifera*).

A jelenleg hatályos szabályozás szerint a településeken 10 m²/fő zöldfelület lenne kívánatos. A GULYÁS Á. – KISS T. (2007) által végzett kutatások megállapították, hogy Szegeden a zöldfelületek aránya a hatvanas évektől az ezredfordulóig folyamatosan nőtt, 2000-ben már a 25 m²/fő értéket is elérte (5. ábra), bár ez az arány a belváros egyes részein jóval kedvezőtlenebb

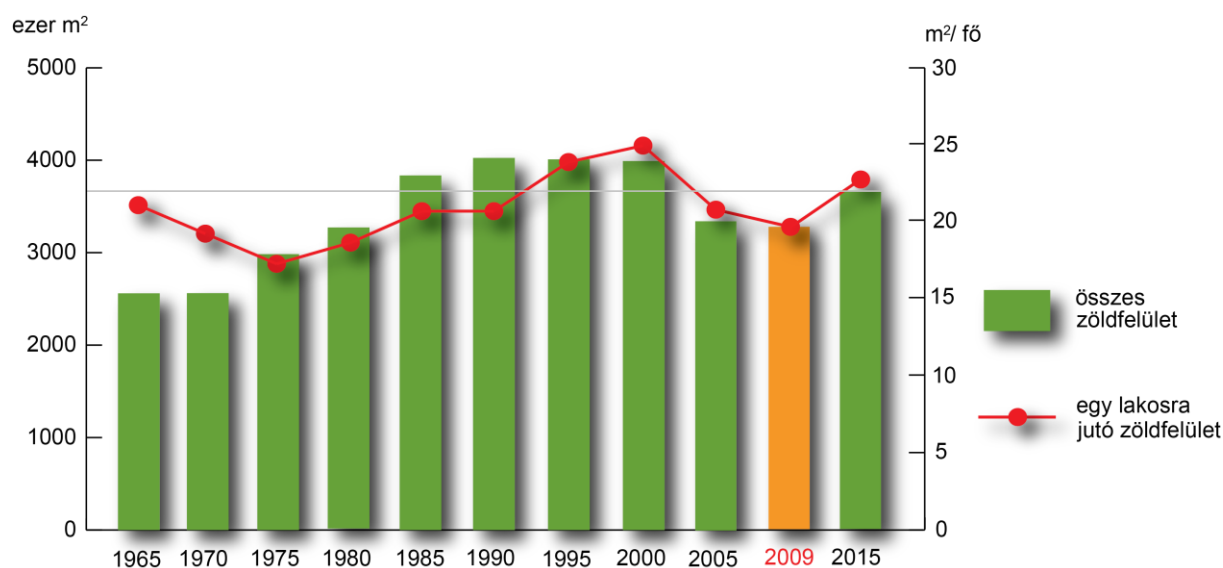
volt. Az is igaz, hogy a kedvezőbb arányszám kialakulásában az évek óta fokozatosan csökkenő népességszám is szerepet játszott. Ugyanakkor más városokkal összehasonlítva (2. táblázat) a jelentősnek tűnő $25 \text{ m}^2/\text{fő}$ érték kedvezőtlennek mondható (SZABÓ B. 2015). 2000 óta a nagyfokú beépítéseknek köszönhetően jelentősen csökkent a város zöldterülete, csakúgy, mint az egy lakosra jutó zöldterület aránya, ami a 2009-ben már csak $20 \text{ m}^2/\text{fő}$ körüli érték volt. Az utóbbi bő 10 év adatait megvizsgálva megállapíthatjuk, hogy 2004 és 2009 között nem volt jelentős változás sem az összes zöldfelület, sem a parkok területének, sem az egy lakosra jutó zöldfelület arányának vonatkozásában (6. ábra). Sajnálatos módon a Szegedi Környezetgazdálkodási Nonprofit Kft adatai – amiből dolgoztunk – hiányosak, vélhetően vezetőváltás, személycserék és új koncepciók miatt a 2010-2014 közötti időszakban hiányoznak az egész településre vonatkozó zöldfelületi adatok, ezért csak a 2015-ös adat jelenik meg a diagram végén. Ez mindenesetre újra emelkedést mutat ($23 \text{ m}^2/\text{fő}$) az előző évekhez képest, ami kedvező folyamatot jelez.



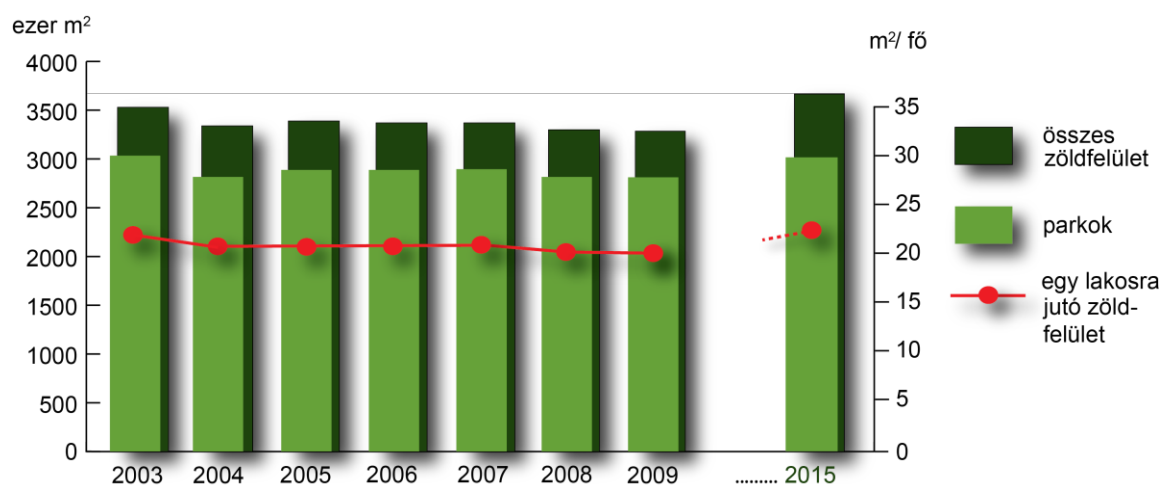
4. ábra. Szeged zöldfelületeinek térképe. A piros vonal a belterület határa (a Szegedi Környezetgazdálkodási Nonprofit Kft. adatai alapján szerk. KARANCSI Z. 2016)

2. táblázat. Magyar városok 1 főre jutó zöldterülete 2006-ban (SZABÓ B. 2015)

Város	m ² /fő	Város	m ² /fő
Szolnok	118	Miskolc	41
Pécs	78	Eger	35
Zalaegerszeg	73	Békéscsaba	33
Győr	63	Szeged	25
Nyíregyháza	51	Kaposvár	24
Székesfehérvár	44		
Tatabánya	43	Budapest	14

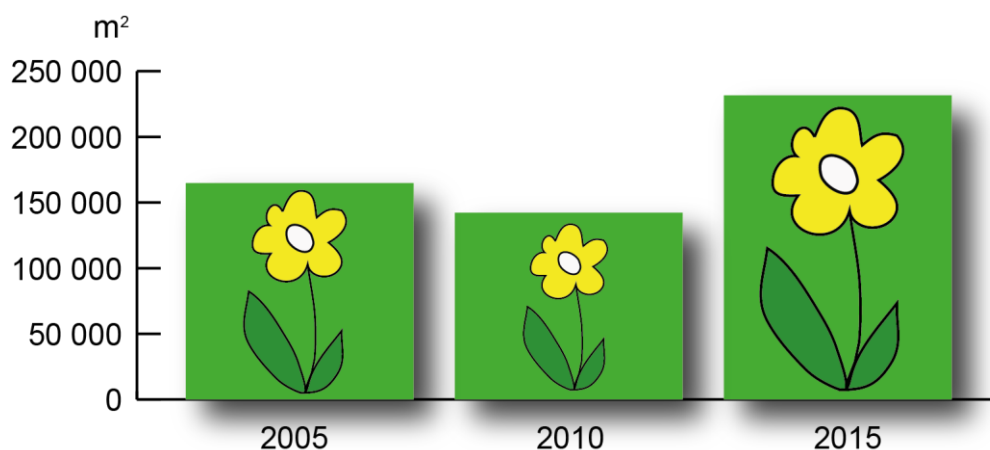


5. ábra. Szeged zöldfelületeinek és egy főre eső zöldfelületeinek alakulása 1965-2015 között (Szegedi Környezetgazdálkodási Nonprofit Kft. adatai alapján szerk. KARANCSI Z. 2016)



6. ábra. Szeged zöldfelületeinek, parkjainak és egy főre eső zöldfelületeinek alakulása 2003-2009 között, valamint 2015-ben (Szegedi Környezetgazdálkodási Nonprofit Kft. adatai alapján szerk. KARANCSI Z. 2016)

A zöldfelületek esztétikai megítélésében fontos szerepet kapnak a virágültetések. A virágtelepítés a legkisebb befektetéssel a leggyorsabb és leglátványosabb eredményt produkálja egy település zöldítésére. A Környezetgazdálkodási Kft.-től kapott szórványadatok is jól szemléltetik, hogy a 2005-ös csúcs (165 000 m²) után 5 évvel jelentősen (több mint 20 000 m²-rel) visszaesett a virágültetések aránya. A 2015-ös év kimagasló eredményeket hozott, mert 2010-hez képest közel 90 000 m² új területen jelentek meg friss virágültetések (7. ábra).



7. ábra. Szeged virágültetéseinek változása 2005, 2010 és 2015-ben (Szegedi Környezetgazdálkodási Nonprofit Kft. adatai alapján szerk. KARANCSI Z. 2016)

3.4. A szegedi parkok idegenforgalmi hasznosítása

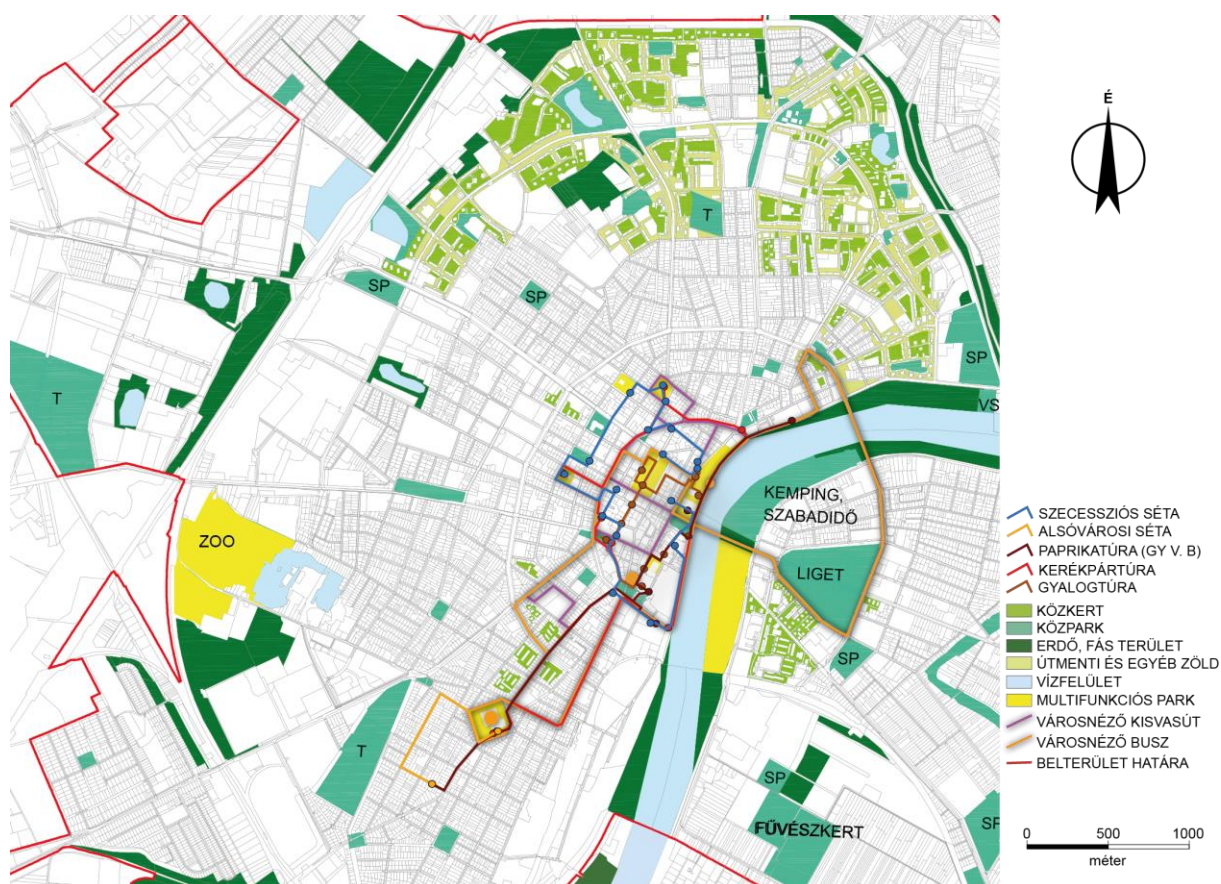
A megfelelő állapotban lévő parkok mindenki számára felüdülést jelentenek, visszacsempészik mindennapjainkba a természetet, pozitív hatást gyakorolva a városi ember pszichikumára. A kezeletlen, elhanyagolt parkok éppen ellenkezőleg elriasztják az embereket, félelmet keltenek bennük.

A gondozott szegedi parkokat alapvetően két típusba sorolhatjuk: az egyik, a kizárólag esztétikai funkciót nyújtó, többnyire erdővel borított rekreációs területekre és a többfunkciós parkokra. Előbbihez tartozik a tiszai ártéri erdők egy része (pl. a Gergő-liget) és a külterületek számos erdőfoltja (a 4. ábrán világoszöld területekként jelölve), valamint a fás-bokros-virágültetéses vegetációjú közparkok közül az újszegedi Erzsébet-liget és a fűvészkert (a 4. ábrán kékeszölddel jelölve).

Az utóbbiak viszont (a 8. ábrán sárga színnel ábrázolva) az árnyas fák alatti kellemes séta mellett egyéb attrakciókkal is szolgálnak (többfunkciós parkok), mint pl. a Széchenyi tér szobraival, szökőkútjaival, a Lechner tér kis barokk kápolnájával, a Dóm tér a Szeged jelképének számító fogadalmi templommal, a Mátyás tér gótikus templomával, a Vadaspark, de ide tartoznak a kalandparkok, játszóterek is. Előfordul, hogy az első típusba sorolt rekreációs célú közterület egy időszakos rendezvény (pl. sörfesztivál) miatt válik vonzerővé.

A szegedi Tourinform Iroda vezetőjének tájékoztatása szerint jelentősen emelkedett (több, mint 12%-kal) mind a Szegedre érkező turisták, mind pedig az itt töltött vendégéjszakák száma az előző évekhez képest (164 063 fő – ebből 54 651 külföldi turista – összesen 334 089 vendégéjszakát töltött városunkban). Sőt, A KSH a településre vonatkozó 2015-ös turisztikai adatai alapján megállapítható, hogy a külföldi vendégéjszakák tekintetében Szeged bekerült a

TOP 10 magyar település közé (10. hely, 105 221 vendégéjszakával). Sajnos a növekedés ellenére a Szegedre érkező turisták átlagosan csupán 2 vendégéjszakát töltenek városunkban, ami csak a legfontosabb nevezetességek megtekintésére elegendő. A vendégek jelentős része a nyaranta megrendezésre kerülő Szegedi Szabadtéri Játékok megtekintése miatt érkezik (amely 2014-ben 71 000 fős nézőrekordot ért el) és ilyenkor többnyire az előadás előtti vagy/és utáni napot is a városban töltik. Ekkor sokan igénybe veszik a Tourinform és helyi utazási vállalkozások városnéző programjait. A programok mindegyike érint egy vagy több parkot is, persze elsősorban az ott található szobrok, díszkutak, vagy éppen a parkot körülvevő épületek miatt (8. ábra). Mivel a város parkjainak látogatottságáról nem készült még felmérés, ezért csak a fizetős városnéző programokon részt vett turisták száma alapján következtethetünk erre (a Tourinform adatai szerint 2015-ben eddig 84 városnéző sétát szerveztek, amiből eddig 78 program teljesült, 586 fő vendég részvételével).

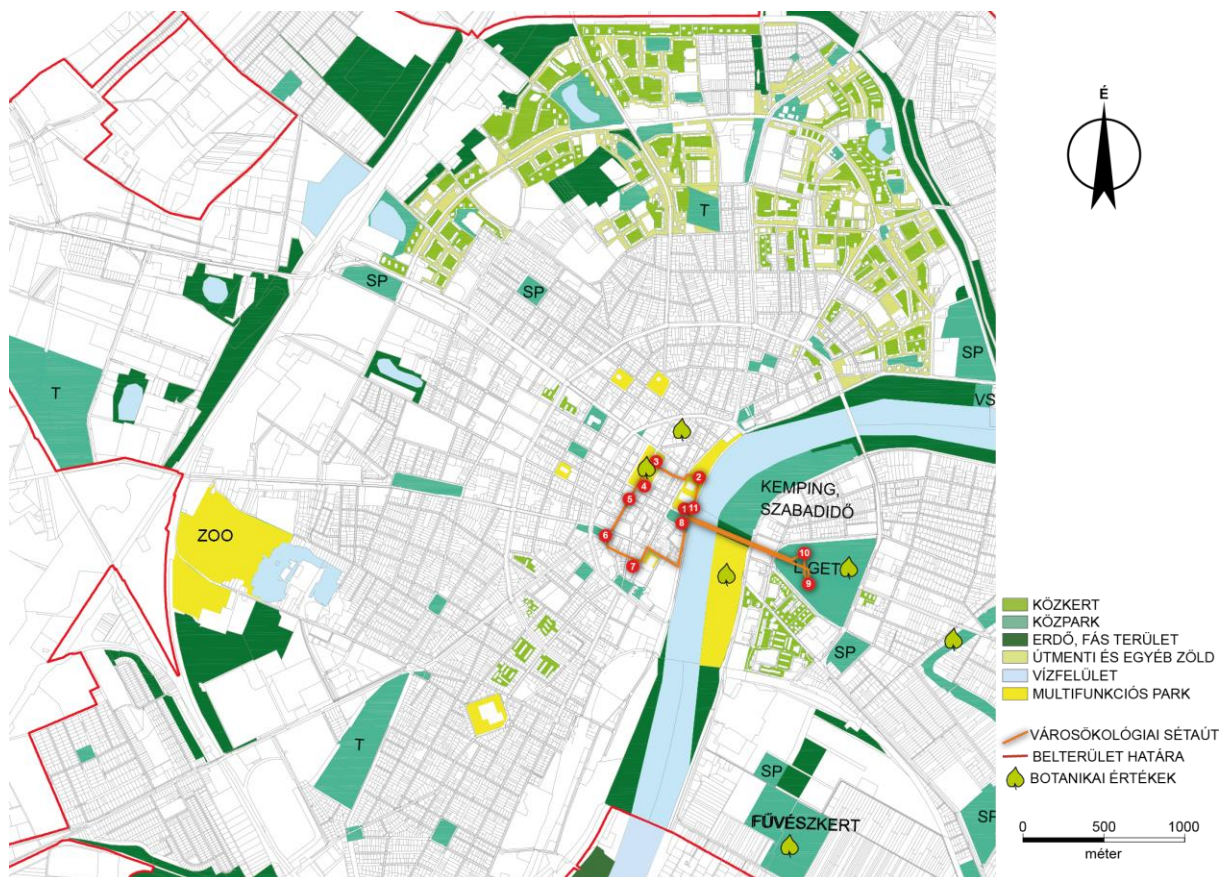


8. ábra. A szegedi városnéző séták útvonalai (szerk. KARANCSI Z. 2016)

A legnépszerűbb program a városnéző kisvasút (amit 2015-ben kb. 7000 turista vett igénybe) és autóbusz (sajnos nincs adat arról, hányan vették igénybe, de mivel gyakran kombinálják gyalogos sétával, ezért ezt is több százan használták 2015-ben), amelyek Szeged minden fontosabb látnivalóját érintik, de míg a kisvasút folyamatosan halad a belvárosban, addig a városnéző autóbusz 3 helyen (Zsinagóga, Mátyás tér, Dóm tér) is megáll, ahol rövid gyalogos sétával a látnivaló épületet és az azt körülvevő parkokat is felfedezhetik a látogatók (8. ábra).

Az Erzsébet-ligetbe, a botanikus kertbe és a vadasparkba már csak egyénileg jutnak el a turisták.

Végezetül szólnunk kell a város egyelőre még kihasználatlan lehetőségeiről is. A szakmai érdeklődők számára a Szegedi Tudományegyetem Földrajzi és Ökoturisztikai Tanszéke megtervezett egy városökológiai sétautat (OLÁH F. 2008), amely még megvalósítás előtt áll, valamint a jövőben szeretnénk Szeged botanikai értékeit is egy tanösvényre felfűzni (9. ábra). A város parkjai közül nincsenek feldolgozva a temetőkertek sem, amelyek esztétikai (gondozott facsoportokkal díszített sírhelyek) és kegyeleti funkciójuk mellett művészettörténeti, kultúrtörténeti funkcióval is rendelkeznek. Híres magyar művészek (pl. Móra Ferenc, Tömörkény István, Juhász Gyula, Gregor József) és tudósok nyugszanak itt, akik mind a város, mind az ország művészeti, tudományos életében kiemelkedő szerepet játszottak. Akár oly módon is bővíthető a város turisztikai palettája, hogy egy-egy művész (tudós) életútját tematikus utak formájában járhatjuk be a városban található emlékek (szülőház, munkahely, szobrok, róla elnevezett intézmény, sírhely) megtekintésével.



9. ábra: Szeged parkjainak tervezett hasznosítása (szerk. KARANCSI Z. 2016)

4. Összegzés

A városok fejlődésében egyre jelentősebb szerepet kapnak a zöldterületek. Törekedni kell arra, hogy a települési zöldterületek (zöldfelületek) sajátos vonzerőt jelentsenek az esztétikai élményekre vágyó helyi lakosoknak és az ide látogatóknak. Tisztában vagyunk azzal, hogy a parkok, mint turisztikai attrakciók leginkább kiegészítő funkciót kaphatnak a város kultúrtörténeti (építészeti) látnivalói mellett, de lehetnek olyan időszakok, amikor a parkok esztétikai értéke valódi attrakcióként jelenhet meg. Talán egy fesztivállal összekapcsolva hangsúlyozni lehetne az őszi lombhullatás előtti parkok szépségét „Színes város” címmel. Mindenesetre a legfontosabb feladat a város egészséges zöldfelületeinek növelése, s ezáltal a mindenki számára látványos, vonzó és élhetőbb város megteremtése.

Természetesen egy ilyen kutatás kapcsán egyaránt fontos a lakosság, valamint a látogatók véleménye is Szeged parkjairól, azok állapotáról, kihasználtságáról, megvalósítható lehetőségekről. Egy erre irányuló kérdőíves felmérés, annak kiértékelése, bemutatása az e témában megjelenő következő tanulmány feladata lesz.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet fejezem ki Ács Szilviának, a szegedi Tourinform vezetőjének a turisztikai adatokért, valamint a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtárnak, hogy rendelkezésemre bocsátotta Szeged parkjait bemutató képeslapjait.

Felhasznált irodalom

1. APRÓ F. – PÉTER L. 2014: Szeged. Útikönyv. Grimm Kiadó, Szeged. 252 p.
2. BENDE CS. – NAGY GY. 2016: Közösségi kertek Szegeden – Empirikus vizsgálatok és esettanulmányok. – Földrajzi Közlemények. 140.1. pp. 55-72.
3. EGEDY T. 1998: A városi zöldterületek hazánkban. – In. TÓTH J. – WILHELM Z. (szerk.): A társadalmi-gazdasági aktivitás területi-környezeti problémái, JPTE, Pécs. pp. 400-411.
4. GULYÁS Á. – KISS T. 2007: Városi élőhelyek és élőlények. – In. MEZŐSI G. (szerk.) Városökológia. Földrajzi tanulmányok. 1. kötet. JATEPress, Szeged. pp. 119-147.
5. KARANCSI Z. et. al. 2008: Környezetesztétikai kérdések vizsgálata egy nagyváros példáján. – In. SZABÓ V. – OROSZ Z. – NAGY R. – FAZEKAS I. (szerk.): IV. Magyar Földrajzi Konferencia kiadványa, Debrecen. pp. 237-238.
6. KARANCSI Z. – KISS A. 2008b: A táj képi szerepe és tájképélmény értékelése képeslapokon. Tájéesztétikai vizsgálatok a Medves-térség területén. – In. CSORBA P. – FAZEKAS I. (szerk.) Tájkutató – Tájökológia. Meridián Alapítvány, Debrecen. pp. 487-493.
7. KONKOLYNÉ GYURÓ É. 2003: Környezettervezés. – Mezőgazda Kiadó, Budapest. 398 p.
8. LUKOVICH T. 2001: A posztmodern kor városépítészetének kihívásai. – Pallas, Budapest, 284 p.
9. MICHALKÓ G. 1999: A városi turizmus elmélete és gyakorlata. – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest. 168 p.
10. MIKLE K. M. 2005: A városrehabilitáció és a zöldterületek viszonya Budapesten. – In. EGEDY T. (szerk.) Városrehabilitáció és társadalom. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest. pp. 189-200.
11. NAGY K. 1995: Közparkok és közterek használatának mai jellemzői. – ÖKO Ökológia, környezetgazdálkodás, társadalom 6.4. pp. 39-49.
12. OLÁH F. 2008: Városökológiai sétaút Szegeden. – In. OROSZ Z. – SZABÓ V. – MOLNÁR G. – FAZEKAS I. (szerk.): Környezetvédelem és Környezettechnológia, Környezetbiológia-Természetvédelem, Táj- és Településökológia. IV. Kárpát-medencei Környezettudományi Konferencia. Meridián Alapítvány, Debrecen. pp. 362-367.
13. OTÉK (1997) 253/1997 (XII.20.) Kormányrendelet, OTÉK 27.§ (1), 16/58 p.

14. PÁLFY-BUDINSZKY E. 1938: Szeged fontosabb városépítési problémái. – Budapest. 20 p.
15. RADÓ D. 1981: Fák a betonrengetegben. – Mezőgazdasági kiadó, Budapest. 99 p.
16. RADÓ D. 1983: Városok zöld szigetei. – Építésügyi Tájékoztatói Központ, Budapest. 122 p.
17. RADÓ D. 2001: A növényzet szerepe a környezetvédelemben. – Zöld Érdek Alapítvány, Levegő Munkacsoport, Budapest. 141 p.
18. Szabó B. 2015: A városi zöldfelületek hatása a város klímájára. – Szakdolgozat. ELTE TTK. Budapest. 43 p.
19. SAIN M. 2014: Városi zöldfelületek rendszere. – Promontorium Polgári Casino „Közösségi tervezés Budafo-
kon” Közösségi tervezéssel Budafok-Tétény belvárosának megújulásáért Kiadvány (kézirat). 27 p.
20. URGE-TEAM 2004: Making greener cities – a practical guide. UFZ-Bericht Nr. 8/2004. (Stadtökologische
Forschungen Nr. 37). – UFZ Leipzig-Halle GmbH. 120 p.

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur15.pdf> – 2016. 10. 30.